ΕΠΙΜΑΧΑ & ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΑΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΠΡΕΝΤΑΝΟΥ
ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΜΕΡΙΚΑ ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

- Τι είναι Ιστορία – ποια η σχέση της με το παρελθόν;
- Ποια είναι η Σχολική Ιστορία; - Ποιες είναι οι βασικές αρχές της διδακτικής της Ιστορίας;
- Ποια η διαφορά ιστορικού γεγονότος και ιστορικής ερμηνείας;
- Πώς λειτουργεί η συλλογική μνήμη;
- Τι είναι η ιστορική συνείδηση;

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ;

1. Η γνώση των συμβάντων του **παρελθόντος**
2. Η επιστημονική μελέτη μιας εξέλιξης, ενός **παρελθόντος**·
3. Το σύνολο των γνώσεων που αναφέρονται στο **παρελθόν** και στην εξέλιξη της ανθρωπότητας· η επιστήμη και η μέθοδος που μας επιτρέπει να αποκτήσουμε αυτές τις γνώσεις· η εξέλιξη του ανθρώπου ως αντικείμενο μελέτης.

(Από το Λεξικό της Πύλης για την ελληνική γλώσσα)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Ιστορία είναι η αφήγηση του παρελθόντος.

Ενός παρελθόντος που δεν γνωρίζουμε πραγματικά αφού, όταν διαδραματίζονταν τα όσα σήμερα αφηγούμαστε, δεν ήμασταν παρόντες.

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΠΑΡΕΛΘΟΝ

- Για να μιλήσουμε για το παρελθόν είτε είμαστε ιστορικοί είτε όχι, χρησιμοποιούμε τη γλώσσα και τη σκέψη του σήμερα. Προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε τι έγινε, γιατί έγινε, πώς έγινε... ό,τι έγινε. Προσπαθούμε να δούμε με τα μάτια του σήμερα τις πράξεις του χθες.
- Εκ των πραγμάτων λοιπόν ανασκευάζουμε το παρελθόν με βάση τα στοιχεία που μας έχει αφήσει και αγωνιζόμαστε να το κατανοήσουμε για να μάθουμε αυτό που λέμε «Ιστορία».

Heinz von Foerster

ΙΣΤΟΡΙΑ

- Η ιστορία δεν αποτελεί απλή αφήγηση τετελεσμένων γεγονότων, αλλά **προσπάθεια αναδόμησης και ερμηνείας του παρελθόντος**, με **στόχο** συνήθως **την ερμηνεία του παρόντος** και **την πρόβλεψη του μέλλοντος.** (Braudel F. 2001, 46).

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΠΑΡΕΛΘΟΝ

- Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στο παρελθόν δεν μας απασχολούν επειδή από μόνα τους, αυτά καθαυτά, ούτε επειδή κάποια από αυτά μπορεί να είναι ηρωικά, μοναδικά, σημαντικά ή οτιδήποτε άλλο… μας απασχολούν γιατί υπάρχει πάντα μέσα μας η ανάγκη – ρητή ή άρρητη – να δώσουμε απαντήσεις στα διλήμματα, τα προβλήματα, τις ανησυχίες που μας θέτει το σήμερα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΙΝΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ. ΤΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ .

(WILL DURANT)

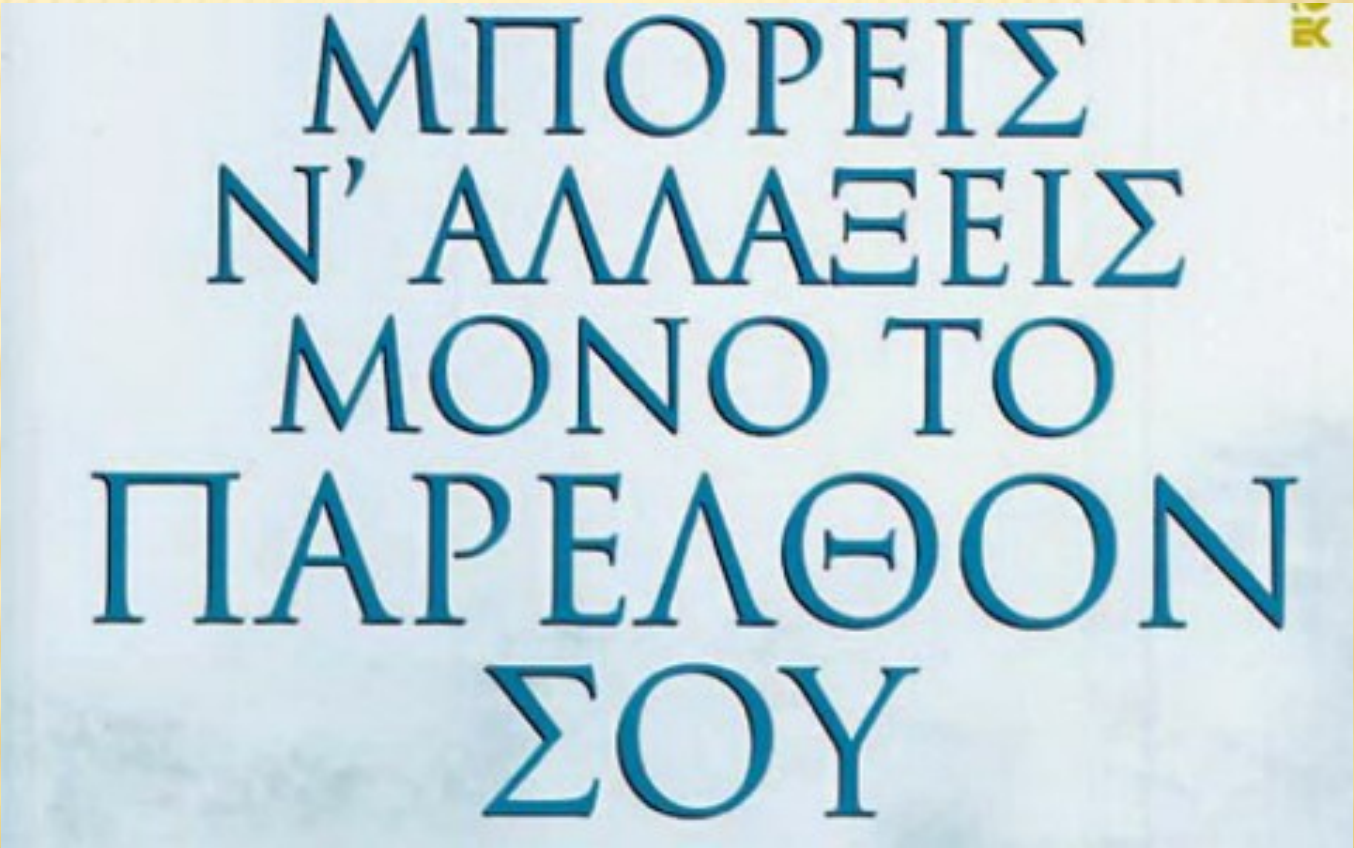

ΣΧΟΛΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- Η Ιστορία ως εκπαιδευτικό αντικείμενο – το μεγάλο διακύβευμα της εποχής μας

ΣΧΟΛΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- Τι είναι Σχολική Ιστορία;
- Ποια Ιστορία διδάσκουμε ή πρέπει να διδάσκουμε;
- Με ποιο σκοπό; Ποιους στόχους; Γιατί την διδάσκουμε;
- Πώς τη διδάσκουμε; Με ποιες διδακτικές αρχές και μεθόδους;

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ **ΔΕΝ** ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΜΙΑ ΑΠΛΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

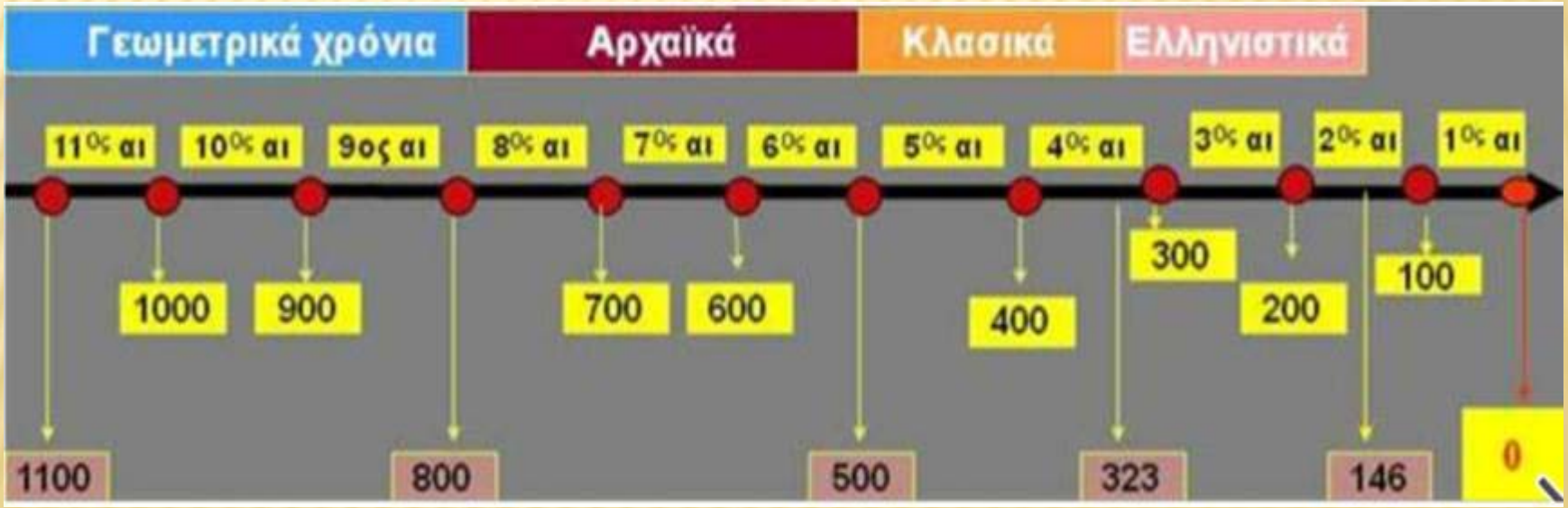

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΥΘΟΠΛΑΣΙΑ

ΣΧΟΛΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- Η εντύπωση που κυριαρχεί είναι ότι η Ιστορία που διδάσκεται στο σχολείο έχει σταθερό και προσδιορισμένο περιεχόμενο. Ίσως η άποψη αυτή να προέρχεται από την πεποίθηση ότι η σχολική Ιστορία *οφείλει* να έχει προσδιορισμένο περιεχόμενο σε συνάρτηση με τους στόχους που της αποδίδονται, οι οποίοι επίσης θεωρούνται σταθεροί και αναλλοίωτοι.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

- *Εγχειρίδιο Ελληνικής Ιστορίας* -1853
- Το βιβλίο του Παπαρρηγόπουλου απορρίφθηκε από την επιτροπή εγκρίσεως των διδακτικών βιβλίων που αποτελούνταν από γνωστούς και επιφανείς καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών και λογίους.

- Η ιστορική σύνθεση που παρουσίαζε ο Παπαρρηγόπουλος ερχόταν σε αντίθεση με το κυρίαρχο ως τότε ερμηνευτικό σχήμα για την ελληνική ιστορία και αποτελούσε μια επιστημονική καινοτομία δύσκολα αποδεκτή στον χώρο της σχολικής Ιστορίας.
- Συγκεκριμένα, επικρίνεται για την υποβάθμιση της αρχαίας ελληνικής ιστορίας σε όφελος της νεότερης ιστορίας, δηλαδή της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης.
- Επικρίνεται επίσης επειδή έχει συμπεριλάβει στο βιβλίο του περιόδους που, σύμφωνα με τους κριτές, δεν αποτελούν μέρος της ελληνικής ιστορίας, όπως η ιστορία των ελληνιστικών κρατών και η βυζαντινή ιστορία.

ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- Η συγκρότηση εθνικής ταυτότητας αλλά και ατομικής, κοινωνικής, πολιτισμικής ιστορικής ταυτότητας
- η δεξίωση πολιτιστικής κληρονομιάς
- η πολιτική κοινωνικοποίηση
- η καλλιέργεια στάσεων και αξιών (αλληλεγγύη, υπευθυνότητα, ανεκτικότητα, άρνηση ρατσισμού- δημοκρατική συμμετοχή)
- η καλλιέργεια ευρωπαϊκής συνείδησης

- η κατανόηση της αιτιότητας των ιστορικών φαινομένων
- ο περιορισμός της άγνοιας, η άμβλυνση των προκαταλήψεων, των παρερμηνειών, των ιστορικών μύθων
- η κατανόηση της ιστορικότητας και της ιδιαιτερότητας άλλων εποχών, κοινωνιών, πολιτισμών
- η ανάδειξη της ολότητας της ανθρώπινης σκέψης, δράσης και συμπεριφοράς
- η ανάδειξη της παγκόσμιας, της οικουμενικής διάστασης της Ιστορίας

ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΗ

Βασική προϋπόθεση για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι:

- να κατανοούν οι μαθητές τη σημασία της Ιστορίας στο παρόν
- και να μπορούν να συνδέσουν την ιστορική γνώση με τη ζωή και την καθημερινότητα σήμερα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ

- Τα ιστορικά γεγονότα ασκούν μεγάλη επίδραση στη ζωή μας.
- Η Ιστορία έχει τη δύναμη να διαμορφώσει τον τρόπο σκέψης και ζωής μας και να σημαδέψει τις ατομικές μας πράξεις.
- Οι ιστορικές συνθήκες μέσα στις οποίες ζούμε σχετίζονται άμεσα με τη ζωή μας και καθορίζουν τις επιλογές και τη μοίρα μας.

«**Η μαθητεία στην Ιστορία** είναι ένας συστηματικός διανοητικός και ηθικός εξοπλισμός», επειδή όχι μόνο βοηθά στην ένταξη του ατόμου μέσα στο κοινωνικό και ιστορικό γίγνεσθαι αλλά επειδή συμβάλλει τα μέγιστα στην επικοινωνία με τους «άλλους» και στην αντιμετώπιση των εσωτερικών αντιφάσεων του ίδιου μας του εαυτού. (R. Simon)

ΜΝΗΜΗ

- **Ατομική μνήμη:** ανάκληση της προσωπικής μας ιστορίας.
- **Συλλογική μνήμη:** οι κοινωνικές ομάδες συνθέτουν τις δικές τους εικόνες για τον κόσμο, καταστρώνοντας μια συμπεφωνημένη εκδοχή του παρελθόντος, η οποία αποκρυσταλλώνεται μέσω της επικοινωνίας.
- Η **συλλογική μνήμη** είναι το απόσταγμα των γεγονότων μιας κοινωνίας – ομάδας – συλλογικότητας, που διαμορφώνει και διαμορφώνεται από τα άτομα που τη συγκροτούν.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ

- Τόσο η ατομική όσο και η συλλογική μνήμη δεν αποτελούν μια στείρα αποθήκευση του παρελθόντος αλλά αναπλάθονται καθημερινά υπό την επήρεια του παρόντος, επαναδημιουργούνται στο παρόν.
- Η **ιστορία** ως πίνακας γεγονότων και η **συλλογική μνήμη** ως παράδοση εμπλέκονται και μετασχηματίζονται σε Ιστορική μνήμη.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

- Η μνήμη «αυθαιρετεί», κατασκευάζει κατά το δοκούν καταστάσεις και γεγονότα, ενώ παράλληλα φροντίζει να «ξεχάσει» άλλα.
- **Α-ληθεύει** εκείνο που δεν θέλουμε να χαθεί στη λήθη, αυτό που αξίζει να διασωθεί στη μνήμη μας.
- Ανάμεσα στο τι θα ξεχαστεί και στο τι θα διατηρηθεί βρίσκεται η απόφαση του **τι αξίζει να διασωθεί**.
- Και για την απόφαση αυτή θα πρέπει να είναι κατεξοχήν αρμόδιοι οι ιστορικοί. Για το σχολείο, βέβαια, και οι παιδαγωγοί. (Δ. Μαυροσκούφης)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

- Ιστορική συνείδηση είναι μια συμβολικά διαμεσολαβημένη ικανότητα και πρακτική να συν-ενώνει κάποιος τα μνημονευόμενα γεγονότα του παρελθόντος ερμηνεύοντας το παρόν και προσδοκώντας το μέλλον καθώς επίσης και να ενσωματώνει/αφομοιώνει τις δικές του δράσεις και εμπειρίες σε αυτήν τη νοηματοδοτημένη (μεστή νοήματος) δομή.

Ή ΑΠΛΟΥΣΤΕΡΑ

η κατανόηση ότι **διαφορετικές ερμηνείες** του παρελθόντος αναπτύσσουν ή δομούν μία διαφορετική σύλληψη του παρόντος και διαμορφώνουν διαφορετικές προ-οπτικές για το μέλλον

Με δεδομένο ότι:

Πραγματικότητα: δεν είναι μία ενότητα που περιμένει να «ανακαλυφθεί». Κάθε υποκείμενο κατασκευάζει τη δική του πραγματικότητα.

Γνώση: είναι ανθρώπινη δημιουργία βασισμένη σε πολιτισμικά και κοινωνικά μέσα.

Μάθηση: δεν είναι ούτε ατομική ούτε παθητική διαδικασία, αλλά κοινωνική.

1. Η δεξιότητα χρήσης της ιστορικής μεθοδολογίας,

2. η καλλιέργεια της ιστορικής ενσυναίσθησης

3. η πολυπρισματική προσέγγιση της «πραγματικότητας»

4.η αξιολόγηση των γεγονότων

πυρήνας της **Διδακτικής της Ιστορίας**

ROGER SIMON

- Αντί να αντιλαμβανόμαστε την ιστορική εκπαίδευση ως απλή κατάκτηση γνώσεων, οφείλουμε να δούμε τη **σχολική αίθουσα ως χώρο όπου εκπαιδευτικοί και μαθητές/-τριες συγκροτούν μία κοινότητα μνήμης:** μία ομάδα ακροατών που δεν έχουν κοινές εμπειρίες ή μία κοινή αντίληψη πρόσληψης του παρελθόντος, αλλά που συναποδέχονται μία δέσμευση συμβίωσης σε ένα τεταμένο από **αντικρουόμενες μνήμες** περιβάλλον.

ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΑΚΑ ΘΕΜΑΤΑ :

- *«Συγκρουσιακά θέματα θεωρούνται εκείνα για τα οποία ένας αριθμός ανθρώπων επιχειρηματολογεί σχετικά μ' αυτά, χωρίς να καταλήγει σε αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα»* (Ouolton et al., 2004)
- *«Συγκρουσιακά είναι τα θέματα για τα οποία δεν υπάρχει καθιερωμένη ή καθολικά αποδεκτή άποψη. Τέτοια θέματα είναι εκείνα τα οποία συνήθως διαιρούν την κοινωνία και για τα οποία σημαντικές ομάδες υποστηρίζουν αντιτιθέμενες εξηγήσεις και λύσεις»* (Crick, 1998)

- *«Συγκρουσιακά είναι εκείνα τα θέματα για τα οποία η κοινωνία μας είναι σαφώς διαιρεμένη και σημαντικές ομάδες μέσα σ' αυτήν υποστηρίζουν διαφορετικές ερμηνείες ή λύσεις, βασισμένες σε διαφορετικές αξίες»* (Stradling, 1985)
- *«Συγκρουσιακά θέματα είναι εκείνα στα οποία υπάρχουν ανταγωνιστικές αξίες ή συμφέροντα, εκείνα για τα οποία υπάρχει πολιτική ευαισθησία, εκείνα που διεγείρουν έντονα συναισθήματα, εκείνα που είναι εξαιρετικά περίπλοκα ή εκείνα που είναι τοπικού ενδιαφέροντος»* (Berg et al., 2003)

Βασικά χαρακτηριστικά ορισμών

Ένα θέμα είναι συγκρουσιακό, όταν:

- Οι άνθρωποι εκκινούν από διαφορετικές προκείμενες, έχουν διαφορετικές πεποιθήσεις, πιστεύω, αξίες και τρόπους κατανόησης, προβάλλουν αντιτιθέμενες εξηγήσεις ή λύσεις
- Εμπλέκεται σημαντικός αριθμών ανθρώπων ή διαφορετικές ομάδες
- Η διαμάχη ή διαφωνία γύρω από το θέμα δεν μπορεί να διευθετηθεί με προσφυγή σε τεκμήρια

Διαφωνίες σχετικά με:

- τι συνέβη
- γιατί συνέβη,
- ποιος το ξεκίνησε
- ποιος είχε δίκιο
- ποιος έχει να υποστηρίξει την καλύτερη υπόθεση,
- ποιος ήταν πιο επιλεκτικός με τα αποδεικτικά στοιχεία (Stradling, 2001)

ΓΙΑΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ

- οι μαθητές χρειάζεται να μελετήσουν αμφιλεγόμενα και ευαίσθητα ζητήματα ώστε να καταλάβουν καλύτερα τον κόσμο στον οποίο ζουν
- επειδή υπάρχουν πολύ λίγες πτυχές της Ευρωπαϊκής ιστορίας του 20ου αιώνα με τις οποίες συμφωνούν όλοι οι ιστορικοί
- τα αμφιλεγόμενα ζητήματα είναι χρήσιμα μέσα για να βοηθήσουμε τους μαθητές να καταλάβουν τη θεμελιώδη φύση της ιστορίας ως επιστημονικού κλάδου: ότι σχεδόν κάθε ιστορικό γεγονός και εξέλιξη είναι ανοιχτά σε διαφορετικές ερμηνείες
- Υπάρχουν στη **συλλογική μνήμη ακόμα κι αν δεν αναφέρονται στη σχολική Ιστορία.**

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΑΛΛΑ ΟΧΙ ΞΕΧΑΣΜΕΝΑ

- «Τα γεγονότα θα ακολουθούν την κοινωνία και θα την επηρεάζουν, έμμεσα ή άμεσα, ενώ αυτή με τη σειρά της επηρεάζει τα μέλη της και το ανάστροφο. Για παράδειγμα, **οι συνέπειες ενός εμφυλίου πολέμου** επηρεάζουν για πολλά χρόνια μετέπειτα μια κοινωνία, καθώς και τον τρόπο σκέψης της, αναπτύσσοντας την κουλτούρα και το ιδιόμορφο του χαρακτήρα της». (Maurice Halbwachs)

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΕΥΘΥΝΗ, Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΣΥΝΕΝΟΧΗ;

- Η δική μας ευθύνη και «συνενοχή» βρίσκεται στον τρόπο που αναγνωρίζουμε ή παραβλέπουμε τα σημάδια του παρελθόντος, που μετουσιώνουμε το παρελθόν, διαμεσολαβημένο από την ιστορική ερμηνεία και ανάλυση σε παρόν και αναδεικνύουμε **τη σημασία της ιστορικής γνώσης στη διαμόρφωση της ζωής μας σήμερα.**

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Πώς μπορεί η διδασκαλία της Ιστορίας

- να προωθήσει την ιστορική γνώση;
- να διαμορφώσει τη συλλογική μνήμη και την ιστορική ταυτότητα;
- να ξεσκεπάσει τα παραμύθια και
- να καλλιεργήσει την κριτική σκέψη;

ώστε να συντελέσει στην ανάπτυξη ενός συνεχούς και ουσιαστικού διαλόγου μεταξύ των ανθρώπων – απαραίτητο στοιχείο κάθε δημοκρατικής κοινωνίας.

ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ

- **Απο – μυστικοποίηση**
- **Οργάνωση πληροφοριών**
- **Ανάλυση της σύγκρουσης:**
  - *Πρωταγωνιστές (ιδιότητες, απόψεις, συμφέροντα, σχέσεις)*
  - *Πλαίσιο και χαρακτηριστικά της σύγκρουσης*
  - *Διάρκεια , Συνέπειες, Αντιδράσεις*
  - *Επίλυση (αν, βέβαια, έχει επιλυθεί)*
- **Κριτική αξιολόγηση** *πηγών ποικίλου φάσματος και οπτικών*

ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

- *Στρατηγικές αποστασιοποίησης:*

  όταν ένα ζήτημα προκαλεί έντονο συναίσθημα ή δημιουργεί πόλωση στην τάξη μπορούν να εξεταστούν **αναλογίες και παραλληλισμοί** ώστε να ανιχνευτούν οι σχέσεις, να εξεταστούν τα δεδομένα και να διατυπωθούν οι συσχετισμοί χωρίς να εμπλέκονται οι προσωπικές πεποιθήσεις και οι προκαταλήψεις, **χωρίς να δημιουργούνται ταυτίσεις.**

ΤΑΥΤΙΣΗ

- Η ιστορική αφήγηση, όπως κάθε αφήγηση ξεδιπλώνει μια σειρά από επεισόδια, χαρακτηρίζεται από μια ροή γεγονότων που, σύμφωνα με την Αριστοτελική αντίληψη, οδηγούν σε μια κορύφωση, μια ολοκλήρωση.
- Η βίωση αυτών των γεγονότων προκαλεί την *οικεία ηδονή* μέσω της **ταύτισης**. Έτσι αισθανόμαστε ότι συμμετέχουμε στη δράση.

ΑΠΟΣΤΑΣΙΟΠΟΙΗΣΗ

- Η μπρεχτική ένσταση σε τούτη την πορεία ταύτισης στηρίζεται στην αμφισβήτηση της *οικείας ηδονής* ως μέσου άσκησης κριτικής.
- Ο θεατής, στην περίπτωσή μας ο μαθητής, πρέπει να μπορεί να παρεμβάλλει την κρίση του και να προβάλλει τις αντιρρήσεις του.
- Σε αυτή λοιπόν τη στρατηγική υπονομεύουμε την ταύτιση, αναιρούμε τον οικείο χαρακτήρα των γεγονότων και δημιουργούμε πεδίο κριτικής απόστασης.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ:

- Απόσπασμα από την ταινία "This is England" του Shane Meadows (00.52.45 -00.55.20)
- http://www.youtube.com/watch?v=p3bKgpzfeAQ
- Μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα της επί Thatcher Αγγλίας κι ενώ ο πόλεμος στα Falkland μαίνεται, ένα παιδάκι αντιμετωπίζει την απόρριψη των συνομηλίκων του αλλά γίνεται δεκτό σε μια συμμορία skinhead.

Στρατηγικές αντιστάθμισης:

- Η αντιστάθμιση έχει να κάνει ουσιαστικά με τη λήψη αντίθετης θέσης. Ο δάσκαλος γίνεται ο ‘δικηγόρος του διαβόλου’, με το να τονίζει αντιθέσεις στις απαντήσεις των μαθητών, ή με το να απομυθοποιεί δημοφιλείς πεποιθήσεις που επικρατούν.

  Επίσης μπορεί να μεταφέρει το βάρος της απόδειξης στους μαθητές ώστε να εξοικειωθούν με άλλες απόψεις εκτός από τις δικές τους, συντάσσοντας λίστες ‘υπέρ και κατά’ ή οδηγώντας τους σε debates.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (1):

- «Εργάστηκα σαν ειδικός στα προβλήματα της πυρηνικής φυσικής για να προωθηθεί μια σπουδαία έρευνα μέσα στο πειραματικό εργαστήριο του πανεπιστημίου που διδάσκω. Αν το αποτέλεσμα των ερευνών μου χρησιμοποιήθηκε από τα μυστικά συνεργεία του επιτελείου του στρατού της δικής μου χώρας ή μιας άλλης που κατόρθωσε με την κατασκοπεία της να το πληροφορηθεί, για να τελειοποιηθεί ένα φοβερό όπλο μαζικής καταστροφής σε περίπτωση πολέμου, η ευθύνη για τούτο δεν είναι δική μου. Εγώ υπηρετώ την επιστήμη, τα παραπέρα δεν με αφορούν» (Ευ. Παπανούτσος)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (2):

- «Εάν η ειρήνη και η ασφάλεια είναι πιο ευνοϊκές από τον πόλεμο για την παραγωγή φιλολογίας και τέχνης, όμως ο πόλεμος και οι βαθιές κοινωνικές ταραχές ξανασκάφτουν τη γη από τα άνθη της σκέψης και τρέφουν τους σπόρους οι οποίοι θα ωριμάσουν κατά την ειρήνη. Μια ήρεμη ζωή δε δημιουργεί μεγάλες ιδέες ή μεγάλους άντρες, αλλά οι συσπάσεις των κρίσεων, οι επιταγές της επιβίωσης εκριζώνουν τα νεκρά πράγματα και επιταχύνουν την ανάπτυξη νέων ιδεών και τρόπων. Η ειρήνη μετά από έναν επιτυχή πόλεμο έχει όλη την παρόρμηση μιας γρήγορης ανάρρωσης». (Will Durant)

- *Στρατηγικές διερεύνησης:*

Στόχος του δασκάλου δεν είναι μόνο να αναπτύξει την **κατανόηση του ζητήματος** αλλά και **να το χρησιμοποιήσει σαν όχημα για την ανάπτυξη αναλυτικών δεξιοτήτων.** Σε αυτές τις περιπτώσεις η χρήση σχεδίων εργασίας (project), η εξέταση των ημερολογίων ανθρώπων και των απομνημονευμάτων τους, κάποια ενασχόληση με την προφορική ιστορία μπορεί να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να ερευνήσουν τις ευρύτερες συνέπειες ενός αμφιλεγόμενου και ευαίσθητου ζητήματος μέσα στο χρόνο.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ:

- Δύο πράγματα μας κάνουν ξεχωριστή εντύπωση στη φωτογραφία του Robert Capa. Το ένα είναι ο πραγματικά παλλαϊκός χαρακτήρας της διαπόμπευσης, συμμετέχουν ώς και μικρά παιδιά. Το άλλο, και ακόμη εντυπωσιακότερο, είναι η γιορταστική ατμόσφαιρα της σκηνής- θα νόμιζε κανείς ότι πρόκειται για λαϊκό πανηγύρι και όχι για ξέσπασμα της οργής του πλήθους. [...] Είναι ένα γελαστό πλήθος, ένα πλήθος που διασκεδάζει με την καρδιά του. Και με τι διασκεδάζει; [...] με μια άσημη, ανήμπορη γυναίκα που σφίγγει στην αγκαλιά της ένα μωρό. Η μάζα δεν συμπο-νεί τον ανήμπορο και τον δυστυχή, απεναντίας, τον μισεί κι επιζητεί την εξόντωσή του. Ο πόλεμος της προσφέρει άφθονες δικαιολογίες που νομιμοποιούν αυτή την επιθυμία της και άφθονες ευκαιρίες να την πραγματοποιήσει». (Δ. Κούρτοβικ)

- *Ενσυναισθητικές στρατηγικές (ταύτισης)*

Οι μέθοδοι εδώ μπορούν να περιλαμβάνουν τη **δραματοποίηση,** το **διάδρομο συνείδησης, την ανακριτική καρέκλα, το παιχνίδι και την αντιστροφή ρόλων**, τη **χρήση προσομοιώσεων,** καθώς και τη **χρήση υποκατάστατων εμπειριών** μέσα από την εξέταση ταινιών, μυθιστορημάτων, ντοκιμαντέρ.

ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ

- Ενσυναίσθηση: η ικανότητα να δει κανείς από την οπτική γωνία του άλλου ή να αναγνωρίσει τα συναισθήματα και την οπτική γωνία του άλλου ως δική του αλήθεια
- Ιστορική ενσυναίσθηση: η ικανότητα του ατόμου να κατανοεί τα κίνητρα, τα αίτια και τη δράση προσώπων που ενεργούν σε ένα περιβάλλον διαφορετικό από το δικό μας.

Η ΔΕΞΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΉΣ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ

- «Η ανάπτυξη της ικανότητας του μαθητή να «ζήσει» άλλων ανθρώπων ζωές, να «μεταφερθεί» στη δική τους πραγματικότητα, να «βιώσει» τα διλήμματα, τα αδιέξοδα τους, να αναζητήσει το «γιατί» έπραξαν όπως έπραξαν σε συγκεκριμένες στιγμές και συνθήκες, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την προσέγγιση, την κατανόηση και την ανάλυση σε βάθος των ανθρώπινων πράξεων που συνιστούν την Ιστορία». (J. Percoco)

«Η δημιουργία ενός βήματος διαλόγου για μια σε βάθος συζήτηση και πραγμάτευση του θέματος ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να μπουν **ενσυναισθητικά** στη θέση αυτών που υπέφεραν στο παρελθόν, να αξιοποιήσουν τη διανοητική εμπειρία τους, να επιδείξουν νηφαλιότητα, ανεκτικότητα και σεβασμό απέναντι στον Άλλον στο παρόν και στο μέλλον, [έτσι ώστε] η ιστορική γνώση να συμβάλλει στην επούλωση των ιστορικών τραυμάτων και στη θεραπεία των δεινών του κόσμου μας». (Γ. Κόκκινος)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ – ΒΙΩΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- Ο εκπαιδευτικός κατευθύνει τη διαδικασία σε μια συγκεκριμένη πλευρά της ζωής, επιλέγει το υλικό του από τα ιστορικά γεγονότα, σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο.
- **Ο μαθητής ζει ο ίδιος την εμπειρία** και εκφράζει την όποια αντίδραση και τα όποια συναισθήματα αυτό θα του γεννήσει.
- Η διαδικασία δεν είναι αυθαίρετη, αλλά δεσμεύεται από τις ιστορικές πηγές και επιχειρεί να καλύψει τα κενά των πληροφοριών ώστε να φωτίσει τις αθέατες πλευρές της Ιστορίας και να δημιουργήσει γέφυρες επικοινωνίας με τους ανθρώπους του παρελθόντος.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ 1923

- Τέσσερα (4) φανταστικά πρόσωπα (όλοι γεννηθηκαν το 1900)

1. Μία Χριστιανή γυναίκα στη Σμύρνη (ένα χρυσό δακτυλίδι)

2. Ένας Μουσουλμάνος άνδρας στην Κρήτη (ένα παραδοσιακό ζωνάρι)

3. Ένας Χριστιανός άνδρας στην Αττάλεια (ένα καπέλο)

4. Μία μουσουλμάνα γυναίκα στη Θεσσαλονίκη (ένα μαντήλι)

Όλοι (και οι 4) έζησαν σε ειδικές συνθήκες, στη διάρκεια πολύ δύσκολων ιστορικών στιγμών . Όλοι τους ήταν στο «μάτι του κυκλώνα».

- Τι τους συνέβη;
- Πώς επηρεάστηκε η ζωή τους από τις συνθήκες;
- Τι αποφάσεις πήραν;
- Ποια ήταν τα γεγονότα που καθόρισαν τη μοίρα τους;
- Ποιες ήταν οι συναισθηματικές ή πρακτικές αντιδράσεις τους σε αυτά που συνέβαιναν;

Οι μαθητές θα απαντήσουν σε αυτά τα ερωτήματα δημιουργώντας τα σενάρια της ζωής τους.

Συγκεκριμένα:

- Ο καθηγητής θα αφηγείται τα ιστορικά γεγονότα, θα σταματά σε συγκεκριμένες ιστορικές στιγμές, θα δίνει στους μαθητές υλικό και πηγές (χάρτες, αποσπάσματα, φωτογραφίες) και θα ζητά να πλάσσουν την προσωπική ιστορία του προσώπου που υποδύονται.
- Οι μαθητές θα συζητούν σε κάθε ομάδα, θα κάνουν την άσκηση και ένας από κάθε ομάδα θα αναλαμβάνει, χρησιμοποιώντας το θεατρικό αντικείμενο, να παρουσιάζει την ιστορία του προσώπου με την τεχνική της «καυτής καρέκλας», που θα έχει στηθεί στο κέντρο της αίθουσας.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

- Είναι μια εντυπωσιακά αποτελεσματική στρατηγική γιατί οι μαθητές δεν θα ξεχάσουν ποτέ το πρόσωπο με το οποίο ταυτίστηκαν (Η μαγική δύναμη του θεάτρου).
- Ιστορικός χώρος – χρόνος – δράση (rolling , de-rolling)
- Δεν ταυτίζουμε ποτέ ούτε τους μαθητές ούτε τους διδάσκοντες με θύματα και θύτες.
- (Ταινία: ΚΥΜΑ)

ΟΙ ΣΙΩΠΕΣ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- Οθωμανική περίοδος
- Έξαρση εθνικισμών μεταξύ 1870 και 1912 και δράση εθνικιστικών οργανώσεων
- Εθνολογική και πολιτισμική σύσταση Βόρειας Ελλάδας
- Μεσοπόλεμος: οι πρόσφυγες και οι σχέσεις με τους ντόπιους, οι κοινωνικές συγκρούσεις, το φασιστικό φαινόμενο, η δικτατορία Μεταξά

- Κατοχή και δράση των συνεργατών των κατοχικών στρατευμάτων Γερμανών – Εξόντωση των Ελλήνων Εβραίων
- Εμφύλιος Πόλεμος
- Συγκρότηση μετεμφυλιακού κράτους: τα κέντρα εξουσίας, η δράση παρακρατικών οργανώσεων και οι σχέσεις τους με κόμματα και κρατικές υπηρεσίες, οικονομική – κοινωνική κατάσταση κοινωνικά κινήματα
- Δικτατορία 1967 – 1974 και αντιδικτατορική αντίσταση

ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ PUBLIC ISSUE, ΙΟΥΛΙΟΣ 2008: 'Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ'

- Δεν γνωρίζουν για τον εμφύλιο 49%
- Ευθέως ανάλογη με την ηλικία η πληροφόρηση
- Γνωρίζουν, κυρίως, εκείνοι των οποίων οι οικογένειες έχουν εμπλακεί και οι αριστερών καταβολών και πεποιθήσεων
- Ενδιαφέρεται για τον εμφύλιο το 60%
- Γνώση: αποκτήθηκε 61% εκτός σχολείου (οικογένεια, βιβλία, φίλοι, ΜΜΕ),
- Αναγνωρισιμότητα προσώπων του

εμφυλίου: Άρης Βελουχιώτης,
Ν. Ζέρβας, Ν. Ζαχαριάδης, Μ. Βαφειάδης

- Ευθύνη για τον εμφύλιο: 50% αποδίδει ευθύνες και στην αριστερά και τη δεξιά παράταξη
- 64% πιστεύει ότι μπορούσε να αποτραπεί ο εμφύλιος
- 58%: αναγνωρίζουν ακρότητες και από τις δυο πλευρές
- 43% : καλύτερα που κέρδισε η δεξιά
- 55%: θεωρούν ότι οι συνέπειες φθάνουν μέχρι σήμερα
- 39% δεν θα έπαιρνε θέση στον εμφύλιο, ενώ 37% θα έπαιρνε και 24% δ.ξ./δ.α.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ = ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΙΣ ΣΙΩΠΕΣ

- Προωθεί τη δημιουργία κινήτρων δέσμευσης των μαθητών απέναντι στους λησμονημένους, τους ηττημένους και τους αδικημένους της Ιστορίας, μία προσπάθεια αναδρομικής απονομής δικαιοσύνης, αλλά κυρίως το να συναισθανθούμε την ανάγκη να διακοπεί η επανάληψη της διαλεκτικής θύτη – θύματος.

(Γ. Κόκκινος)

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

- Απώτερος στόχος της προσέγγισης του τραυματικού και ευαίσθητου παρελθόντος είναι οι μαθητές/-τριες να συμφιλιωθούν με την αποσιωπημένη και πολλαπλή ετερότητα του παρελθόντος, αλλά και τη δική τους ανεπίγνωστη και συχνά πολυσχιδή και αντινομική ετερότητα και να καλλιεργήσουν μία αναστοχαστική και αντιαυταρχική σκέψη.

(Γ. Κόκκινος)

- Οι τραυματικές μνήμες άλλων θα αποτελέσουν μέρος του δικού μου μνημονικού τοπίου
- Η ιστορική μνήμη είναι σαν το κολύμπι: για να επιβιώσουμε, θα πρέπει να συνεχίσουμε να κολυμπάμε
- Οι τραυματικές περιπτώσεις αποτελούν ένα είδος «ηθικής της μνήμης». Αλλιώς, θα «είμαστε ό,τι ξεχνάμε».

(Δ. Μαυροσκούφης)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

- Δίνεται στους μαθητές μία σειρά από προτάσεις που αναφέρονται στα γεγονότα στην Κύπρο του 1974 και ζητείται να συμπληρωθούν τα κενά των προτάσεων με τις ακόλουθες λέξεις: Έλληνες, Τούρκοι, Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι.

- Από το 1963 έως το 1974 ..... πληθυσμός υπήρξε θύμα της βίας και των σφαγών που διαπράχθηκαν από την ..... εθνικιστική αστυνομία και τους παραστρατιωτικούς. Υπήρξαν επίσης θύματα της βίας των εθνικιστών ..... Πολιτικών της Κύπρου και της πολιτοφυλακής που εποπτευόταν από ....._Αξιωματικούς.

  (Dr. Bertrand Gilles, Welpolitik.net)
- Θυμάμαι πολλούς ....._στρατιώτες και τανκς στους δρόμους. Δεν άνοιξαν πυρ αλλά μας είπαν "είμαστε σε πόλεμο". Θυμάμαι όταν ήμουν στο σχολείο ... περίπου οκτώ ετών, οι ..... μας φώναζαν «σκύλους». Οι ....._έγιναν ανεξάρτητοι το 1974, απελευθερώθηκαν. (Demal Aman, BBC News)

- Από το 1963 έως το 1974 *ο τουρκοκυπριακός* πληθυσμός υπήρξε θύμα της βίας και των σφαγών που διαπράχθηκαν από *την ελληνοκυπριακή* εθνικιστική αστυνομία και τους παραστρατιωτικούς. Υπήρξαν επίσης θύματα της βίας των εθνικιστών *τουρκοκυπρίων* Πολιτικών της Κύπρου και της πολιτοφυλακής που εποπτευόταν από *Τούρκους* Αξιωματικούς. (Dr. Bertrand Gilles, Welpolitik.net)
- Θυμάμαι πολλούς *Τούρκους* στρατιώτες και τανκς στους δρόμους. Δεν άνοιξαν πυρ αλλά μας είπαν "είμαστε σε πόλεμο". Θυμάμαι όταν ήμουν στο σχολείο ... περίπου οκτώ ετών, οι *Έλληνες* μας φώναζαν «σκύλους». Οι *Τουρκοκύπριοι* έγιναν ανεξάρτητοι το 1974, απελευθερώθηκαν. (Demal Aman, BBC News)

- Σε μια ..... επιδρομή σε ένα μικρό ..... χωριό κοντά στη Λεμεσό, 36 άτομα, από έναν πληθυσμό των 200, σκοτώθηκαν. ..... δήλωσαν ότι είχαν εντολές να σκοτώσουν όλους τους ..... κατοίκους των χωριών πριν φτάσουν οι ..... δυνάμεις. (Washington Post, 23-7-1974)

- Στο Παλαίκυθρο τρεις ..... μπήκαν στο χωριό και άνοιξαν πυρ εναντίον δύο ..... οικογενειών που είχαν απομείνει. Από 21 άτομα, μόνο 4 επέζησαν, τα υπόλοιπα 17 σκοτώθηκαν. («Πολίτης» 04/03/2009)

- Σε μια *ελληνική* επιδρομή σε ένα μικρό *τουρκικό* χωριό κοντά στη Λεμεσό, 36 άτομα, από έναν πληθυσμό των 200, σκοτώθηκαν. Οι *Έλληνες* δήλωσαν ότι είχαν εντολές να σκοτώσουν όλους τους *Τούρκους* κατοίκους των χωριών πριν φτάσουν οι *τουρκικές* δυνάμεις. (Washington Post, 23-7-1974)

- Στο Παλαίκυθρο τρεις *Τουρκοκύπριοι* μπήκαν στο χωριό και άνοιξαν πυρ εναντίον δύο *ελληνικών* οικογενειών που είχαν απομείνει. Από 21 άτομα, μόνο 4 επέζησαν, τα υπόλοιπα 17 σκοτώθηκαν. («Πολίτης» 04/03/2009)

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

- Αν είμαστε Γάλλοι, Ιταλοί ή Κινέζοι… η στρατηγική είναι αποστασιοποίησης
- Αν είμαστε Κύπριοι, Έλληνες ή Τούρκοι η στρατηγική είναι διερεύνησης
- Αν χρησιμοποιήσουμε μόνο αποσπάσματα της άλλης οπτικής (από της εθνικής μας) είναι αντιστάθμισης
- Αν χρησιμοποιήσουμε αποσπάσματα που φωτίζουν όλες τις οπτικές είναι ενσυναισθητική.

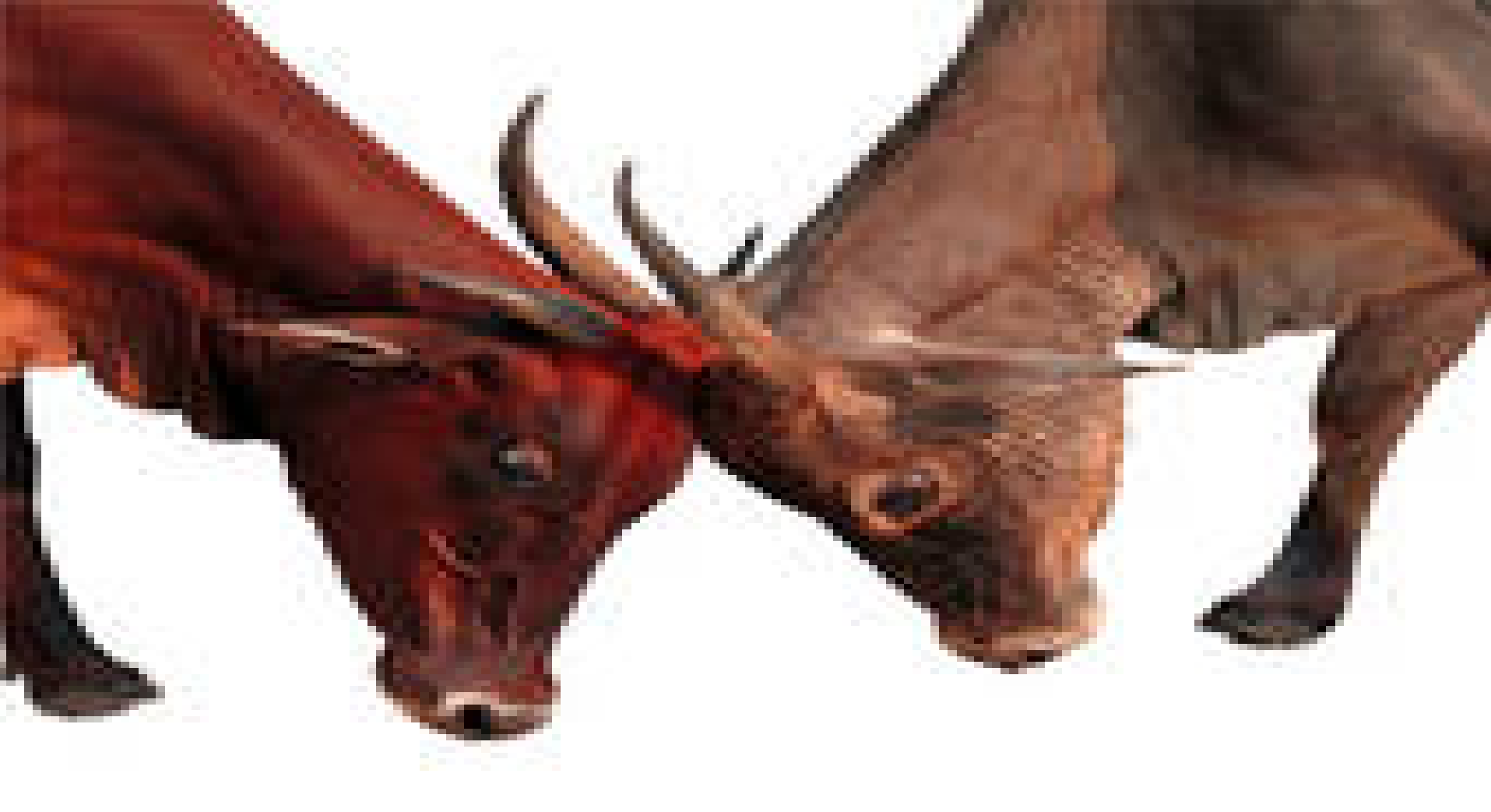

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ

Κατερίνα Μπρεντάνου